ПРИНЦИП ГУМАННОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

БОЙКО Владислав Ігорович - аспірант кафедри міжнародного та європейського права Державного університету «Київський авіаційний інститут»
https://orcid.org/0009-0005-7202-7071
УДК 341.1.3; 342.1
DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.1.20

Будь-який збройний конфлікт, насамперед, війни спричиняють жахливі збитки і страждання, свідчать про негуманність і до певної міри знецінення людського життя, історії державотворення або навіть загальноцивілізаційних надбань. Проте для теорії і практики національного і міжнародного права, першочергово для міжнародного гуманітарного права важливий комплексний підхід до вивчення і належного застосування фундаментальних загальних і галузевих або спеціальних принципів, серед яких принципи гуманізму, гуманності, поваги захисту прав людини, демократизму тощо. Повномасштабне вторгнення рф в Україну демонструє значні проблеми в застосуванні принципу гуманності, поряд з іншими нормами і принципами міжнародного права. Тому метою статті є багатоаспектне висвітлення природи і сутності принципу гуманності, розкриття його основоположного значення для міжнародного гуманітарного права, а також інших пов'язаних феноменів. Методологічна основа дослідження визначена його метою і тематикою, становить сукупність методологічних принципів і підходів, методів, що включають прийоми і способи дослідження, дозволяють багатосторонньо розкрити природу і сутність, специфіку розуміння і трактування досліджуваного принципу гуманності. Зокрема, це діалектичний, порівняльний, історичний, формально-юридичний, системно-структурний, синергетичний методи, тлумачення і прогнозування, узагальнення, абстрагування, правової семіотики і т.д. Наукова новизна полягає в розкритті специфіки розуміння, природи і сутності принципу гуманності, його ключового значення для міжнародного гуманітарного права. Результати дослідження. На основі узагальнень та аналізу доктринальних і нормативно-правових джерел висвітлено змістовні характеристики принципу гуманності, його місце і значення в системі принципів міжнародного гуманітарного права. Підкреслено, що не лише в рамках цієї галузі поширене його використання, а набагато ширший філософсько-правовий, конституційно-правовий, ідейний та інший потенціали. Практична значущість. Зосередження уваги на співвідношенні цього принципу з принципом гуманізму в конституційному гуманітарному праві підкреслює певну їх схожість і відмінність. В умовах тривалої агресії рф проти України важливим є документування вчинених злочинів, у тому числі зумовлених порушеннями принципів гуманності та інших норм і принципів міжнародного гуманітарного права. Визначено перспективні напрями наступних наукових досліджень у цьому напрямі, зокрема, стосовно імплементації останніх у національне законодавство, гуманізації національного і міжнародного права, гарантій принципів міжнародного гуманітарного права, механізмів притягнення до відповідальності за їх порушення.

Ключові слова: принцип гуманності, гуманізм, міжнародне гуманітарне право, права людини, конституційне гуманітарне право, принципи права, міжнародне право, засади.

Вступ

Міжнародні збройні конфлікти на різних етапах історичного розвитку демонструють важливість регламентації і гарантування правових меж їх реалізації та притягнення до відповідальності за порушення, завдання численних збитків індивідуального і колективного характеру. Безумовно, війни та інші збройні конфлікти спричиняють тривалі збитки і страждання, тобто свідчать про негуманність і до певної міри знецінення людського життя, руйнування людських доль і цілих поколінь, держав або їх частин, територій і культурних, інших історичних або навіть загальноцивілізаційних надбань. Проте, на жаль, наслідки очевидні й уникнути їх практично нереально, навіть у XXI столітті, що характеризується розвитком цифровізації та миробудівництва, відкритого громадянського суспільства, суспільства знань і т.д.

Для теорії і практики національного і міжнародного права, насамперед, міжнародного гуманітарного права, є важливим комплексний підхід до вивчення і належного застосування фундаментальних загальних і галузевих або спеціальних принципів, інших концептуальних засад. Серед таких принципів варто зупинити нашу увагу на принципах гуманізму, гуманності, поваги захисту прав людини, демократизму тощо. Не зважаючи на певні проблеми у їх застосуванні, необхідним є розуміння їх природи і сутності, співвідношення, механізмів регулювання і реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Зазвичай у теорії держави і права спостерігається наукова зацікавленість до питання принципів, а саме: принципів права, принципів правопорядку, принципів організації та функціонування механізму держави, громадянського суспільства та ін. Разом з тим, в інших галузевих науках, науці міжнародного права також принципи не позбавлені більшої чи меншої уваги дослідників. Так, з огляду на відсутність конституції в міжнародному праві як основного джерела права, як це характерно для національних правових систем, у першому випадку, на переконання багатьох учених юристів-міжнародників, цю роль виконують саме основні принципи міжнародного права, що мають обов'язкову імперативну юридичну силу [1-3]. Проте принципи міжнародного гуманітарного права, вбачаємо, що вибірково або фрагментарно, непослідовно розкриті в сучасній українській і зарубіжній юридичній науці. У цьому контексті слід виокремити наукові здобутки, зокрема, В. Базова, А. Войціховського, М. Гнатовського, В. Денисова, Н. Камінської, Т. Короткого, А. Кориневича, В. Лисика, І. Нуруллаєва, Ж. Пікте, В. Ярмакі та ін. Вони становлять переважно теоретичну базу вивчення згаданих принципів, поряд з інститутами та джерелами, суб'єктними й функціональними характеристиками.

Отже, ***метою цієї статті*** є багатоаспектне висвітлення природи і сутності принципу гуманності, розкриття його основоположного значення для міжнародного гуманітарного права, а також інших пов'язаних феноменів.

Задля її здійснення оптимальним є використання методологічного інструментарію, властивого для теоретичної юриспруденції, міжнародного права, філософії права і т.д. Йдеться про діалектичний, порівняльний, історичний, формально-юридичний, системно-структурний, синергетичний методи, тлумачення і прогнозування, узагальнення, абстрагування, правової семіотики і т.д.

Виклад основного матеріалу

Еволюція поглядів на розуміння, природу і трактування категорії «принцип» дозволяє типологізувати ряд підходів, а саме:

1) Загальнонауковий або загальносоціальний – викладений у словникових та енциклопедичних виданнях. Так, принцип (від лат. principium – начало, основа) має у цьому підході такі значення:

- вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеології; вчення, світогляду, політичної організації або
- основа побудови або дії якого-небудь прибору, машини тощо [4].

2) Філософський підхід (від лат. princeps – «перший, головний») – поняття принципу визначено як першопочаток, те, що лежить

в основі певної сукупності фактів, теорії, науки [5, с. 519]; у словнику з конфліктології вказується, що принцип – основне вихідне положення будь-якої теорії, вчення, науки, світогляду, політичної організації [6, с. 374].

3) Юридичний підхід (від франц. principe, від лат. principium – начало, основа), за яким пропонується визначення поняття принципу як основних засад, вихідних ідей, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права [7, с. 110; 8-9].

На наш погляд, узагальнювальне бачення, хоча доволі дискусійне, відображено в «Енциклопедії міжнародного права» (т. 3, 2019). Тут принципи міжнародного права сформульовано як абстракції та узагальнення, які походять від юридичних фактів і норм міжнародного права і характеризують правовий порядок у відповідних сферах міжнародних відносин. В. Денисов підкреслює, що вони є узагальненнями одного або кількох правотворчих процесів («формальних» джерел) міжнародного права, що містяться в ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН, – загальновизнаними такими процесами є: договори міжнародні, міжнародне звичаєве право та загальні принципи права. А поняття «основний» у міжнародному праві передбачає, що принцип є основоположною частиною міжнародного права і міцно пов'язаний з його визначальними засадами. На підставі цього принципи Статуту ООН, що становлять найважливіші засади сучасного світового порядку, відносять до основних принципів міжнародного права. [10, с. 622-624].

Така галузь сучасного міжнародного права, як «міжнародне гуманітарне право» (МГП) належить, без сумніву, до найдавніших і найбільш досліджених у класичному і сучасному міжнародному праві. Хоча сам згаданий термін усталений у теорії і практиці відносно недавно. Можна виокремити цікаву наукову позицію, відповідно до якої МГП – це галузь міжнародного права, норми і принципи якої обмежують застосування насильства під час збройних конфліктів, висуваючи такі вимоги: а) щадити тих, хто не бере або припинив брати безпосередню участь у воєнних діях; б) обмежувати насильство обсягом, необхідним для досягнення мети конфлікту, а вона може полягати (незалежно від причин, через які конфлікт розпочався) лише в тому, щоб послабити військовий потенціал супротивної сторони [11-12].

Погоджуємось з М. Гнатовським у тому, що характер правового регулювання збройних конфліктів визначається гуманними цінностями, що є спільними для всього людства та не залежать від міркувань культурного релятивізму. МГП спрямоване саме на захист жертв збройних конфліктів, тобто розраховано на захист прав людини в ситуаціях, коли загальні механізми захисту прав людини не працюють чи малоефективні. [13, с. 3-17].

Формування системи принципів цієї галузі зумовлено об'єктивною потребою узагальнення правил, категорій і понять для воюючих сторін, виходячи з основних теоретичних постулатів теорії права, міжнародного права. На думку В. Ярмакі, істотною відмінністю принципів міжнародного гуманітарного права від основних принципів міжнародного права виступає той факт, що останні становлять основу мирного співіснування, натомість принципи міжнародного гуманітарного права стосуються збройних конфліктів, містять у собі певні правила поведінки воюючих сторін, тобто визначають відносини, що безпосередньо стосуються збройних конфліктів» [14, с. 51].

Більшість авторів, у систему принципів міжнародного гуманітарного права відносять: 1) принцип гуманності; 2) принцип захисту цивільного населення й об'єктів, жертв війни; 3) принцип обмеження засобів і методів ведення війни; 4) принцип неприпустимості дискримінації; 5) принцип відповідальності за порушення норм і принципів міжнародного гуманітарного права. Причому власне принцип гуманності є найбільш узагальненим принципом цієї системи правових норм, забороняючи використання військового насильства, що не є необхідним для цілей війни. Як запевняє С. Гарган, цей принцип розкривається наступними положеннями: військова необхідність і

підтримання громадського порядку завжди мають поєднуватися з повагою до людини, воюючі сторони зобов'язані не наносити противнику шкоди, яка не відповідає меті війни [15].

Принцип гуманності можна назвати основним принципом «права Женеви», що вимагає гуманного ставлення до осіб, які не беруть участі або припинили брати участь у збройному конфлікті («захищених осіб» у широкому сенсі цього поняття). Він чітко викладений у ст. 3 Женевських конвенцій I-IV (ЖК), стст. 12/12/13/27 ЖК I-IV, ст. 4 Додаткового протоколу II 1977 р. [16]

Досліджуваний принцип гуманності дозволяє визначити три його складові:

1) обов'язок ставитися до осіб, що не беруть участі в збройному конфлікті, з повагою – тобто утримуватися від поведінки, що може завдати шкоди таким особам, погроз, принижень тощо;

2) обов'язок захищати цих осіб – тобто обов'язок активної поведінки, що полягає в захисті цих осіб від лих та страждань, що супроводжують збройний конфлікт, а також обороняти їх від небезпек (наприклад, евакуювати військовополонених із зони активних бойових дій);

3) обов'язок ставитися до захищених осіб без дискримінації за критеріями, забороненими міжнародним правом (національність, релігійні або політичні переконання, раса, стать, соціальний статус тощо); разом із тим МГП може вимагати різного ставлення до захищених осіб за об'єктивно обґрунтованими критеріями (наприклад, першими медичну допомогу мають отримати особи, що поранені або хворі найтяжче; під час військового полону офіцери користуються низкою переваг порівняно з рядовим складом тощо). [13].

Застосування принципу гуманності в конкретних ситуаціях потребує врахування різних обставин, базуючись, насамперед, на положеннях ЖК I-IV та додаткових протоколів до них, щоразу цей принцип вимагатиме ставлення до особи як до мети, а не як до засобу, і за об'єктивно найскладніших обставин кожна особа має отримати можливість зберігати власну гідність.

Дивно, але не завжди дослідники виокремлюють принцип гуманності з-поміж принципів МГП, ні серед загальних, ані серед спеціальних або конкретних принципів, що стосуються окремих інститутів МГП [17]. Причому в доктрині відзначаються різні погляди на їх класифікацію, оптимальним видається бачення Р. Кольба і Р. Хайда щодо розгляду норм і принципів МГП як компромісу між основоположними, але різноспрямованими принципами: принципом гуманності й принципом військової необхідності. Ігнорування якого -небудь з цих принципів при формулюванні норм МГП призведе до неможливості врегулювати поведінку сторін збройних конфліктів. [18]. Очевидно, без принципу гуманності, норми МГП нездатні зменшити ті масштаби лиха, що супроводжують збройний конфлікт і є його наслідком, а принцип військової необхідності зумовлений фактом виникнення збройного конфлікту, застосування сили, призводячи до масових руйнувань, поранень й загибелі людей. Тобто обмеження з гуманною метою насильств під час збройних конфліктів фактично становить одне з пріоритетних завдань правотворчості у сфері МГП. Це підтверджують положення преамбули IV Гаазької конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1907 р., акцентуючи на тому, що її положення навіяні бажанням зменшити лиха війни, наскільки дозволять воєнні вимоги [19].

У свою чергу, В. Базов у роботі «Теорія та принципи міжнародного гуманітарного права» здійснює ґрунтовний аналіз принципу гуманності, його еволюційної природи і доктринального вивчення на різних історичних етапах у різними школах, течіях або теоріях, а також відмінних за назвою, але близькими за сутністю принципів МГП (гуманізм; гуманність; гуманізація збройних конфліктів; людинолюбство, пов'язане з вимогами зменшити нещастя війни і т.д.). Так, логічним є акцентування на тому, що певний вплив на формування і розвиток спеціальних принципів МГП здійснюють основні принципи Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, проголошені XX і XXV міжнародними конференціями Червоного Хреста 1965 р., 1986 р., включені в преамбулу Статуту Червоного Хреста. Першочерговим принципом тут є гуман-

ність – Міжнародний Рух Червоного хреста і Червоного Півмісяця, породжений прагненням надавати допомогу всім пораненим на полі бою без винятку або переваги, намагається при будь-яких обставинах, як на міжнародному, так і на національному рівні запобігати або полегшувати страждання людини. Рух покликаний захищати життя і здоров'я людей і забезпечувати повагу до людської особистості. Він сприяє досягненню взаємопорозуміння, дружби, співробітництва і міцного миру між народами [20, с. 184-185].

Також згаданий автор пояснює специфіку у випадках, не передбачених міжнародними конвенціями, слід користуватися загальновизнаними нормами міжнародного права у вигляді міжнародно-правових звичаїв, а також вимог людяності і суспільної свідомості; застосування норм МГП не торкається правового статусу сторін конфлікту, тобто ці норми застосовуються незалежно від того, знаходяться вони юридично в стані війни чи ні; сторони, які беруть участь у конфлікті, не мають необмеженого права у виборі методів і засобів ведення війни і нанесення шкоди ворогу, сила повинна використовуватися в межах, достатніх для досягнення цілей воєнних дій; особи, виведені з ладу, або які не беруть участі безпосередньо у воєнних діях, мають право на повагу, захист і гуманне поводження; поводження з усіма людьми не повинне мати розходжень за ознаками раси, статі, національності, мови, соціального походження, релігійних та інших переконань; гуманітарна допомога з боку медичного персоналу нейтральних країн не повинна розглядатися як втручання в збройний конфлікт; військовополоненим повинен бути забезпечений захист на національному і міжнародному рівні; сторони збройного конфлікту повинні проводити відмінності між цивільним населенням (нонкомбатантами) і комбатантами, які дозволяють щадити цивільне населення і цивільні об'єкти; метою норм МГП є реалізація принципів гуманності й обмеження наслідків збройних конфліктів [20, с. 186-187].

Отже, розуміння принципу гуманності зумовлено визначенням гуманності у сенсі людський, людяний; пов'язано з повагою людської гідності, прав людини, турботою про людські блага, всебічний людський розвиток, забезпечення сприятливих умов для життєдіяльності людини. При цьому становлення ідей гуманізму як значно ширшого явища або феномену відзначається філософськими, ідеологічними, психологічними, етичними, політичними та іншими аспектами. Використовується концептуально і сучасний гуманітаризм, що становить тенденцію побудови відносин між людьми, соціумами на основі компромісу між їх інтересами, а справедливість і милосердя належать до ключових цінностей, реальних інтересів. На переконання одного з родоначальників МГП Жана Пікте, це своєрідна мета формування і розвитку суспільного порядку, що задовольняв би переважну більшість людства. Базуючись на цьому, він обґрунтував окрему групу основних принципів, що є базовими для загальних принципів, до якого відносив «принцип Права Гуманності» (військова необхідність повинна узгоджуватися з повагою до людини), поряд з «принципом права війни» (МГП), «принципом Женевського права», «принципом Гаазького права» [21].

Водночас, українські учені-конституціоналісти, філософи права та ін. трактують по-іншому деякі зі згаданих категорій або акцентують на доцільності їх розуміння в інших контекстах. Зокрема, М. Громовчук і Д. Бєлов, а також інші дослідники зосереджуються на вивченні гуманізму як філософсько-правової категорії в умовах формування нової парадигми в праві. Вони вказують на загальнозначущі, найбільш цінні ідеали: демократію, справедливість, рівність, гуманізм, свободу особистості і т.д., причому гуманізм як правова категорія – це світогляд, що розглядає людину як вищу, самодостатню і самоусвідомлюючу цінність Він виражає ставлення до людини принаймні з двох боків: визнає соціальну цінність людської особистості й відкидає все, що є несумісним з такою її оцінкою. Отже, гуманізм є певною моральною вимогою до поведінки людей, тобто певною категорією морального усвідомлення людини найвищою соціальною цінністю в державі [22-23].

Цікавий підхід виокремлює А. Крусян про концептуалізацію парадигми конституційного гуманітарного права. Хоч традиційно гуманітарне право – це поняття, характерне для міжнародного права, тобто МГП, гуманітарне право враховується і в національному конституційному праві держав. Це обумовлено взаємозв'язком міжнародного і національного права, що обґрунтовується теорією взаємодії міжнародного права та національного права, тенденціями розвитку внутрішньодержавних правових систем. Дослідниця переконує, що природа конституційного гуманітарного права відзначається в тому, що сучасне конституційне право має певний зв'язок з гуманізмом («гуманізм» – від лат. «людяний»), що виявляється у його гуманітарній спрямованості (гуманізації), тобто у спрямованості на утвердження та забезпечення конституційно-правової свободи людини, формування та сталий розвиток громадянського суспільства. Наразі це інститут конституційного права, що визначає утвердження і захист прав і свобод людини, розвиток громадянського суспільства за допомогою конституційно-правових засобів [24, с. 31-37].

Висновки

Здійснений багатоаспектний аналіз природи і сутності принципу гуманності, розкриття його основоположного значення для міжнародного гуманітарного права, а також інших пов'язаних феноменів підкреслюють ключове значення для міжнародного гуманітарного права, міжнародного і національного права, імплементаційних і правозастосовних механізмів. На основі узагальнень та аналізу доктринальних і нормативно-правових джерел висвітлено змістовні характеристики принципу гуманності, його місце і значення в системі принципів міжнародного гуманітарного права. На цій основі слід констатувати, що не лише в рамках цієї галузі поширене його використання, а набагато ширший філософсько-правовий, конституційно-правовий, ідейний та інший потенціали. Зосередження уваги на співвідношенні цього принципу з принципом гуманізму в конституційному гуманітарному праві підкреслює певну їх схожість і відмінність.

На наше переконання, в умовах триваючої агресії рф проти України важливим є документування вчинених злочинів, у тому числі зумовлених порушеннями принципів гуманності та інших норм і принципів міжнародного гуманітарного права. Поряд з цим, очевидними і перспективними напрямами наступних наукових досліджень у цьому напрямі можна визначити, зокрема, питання імплементації принципів міжнародного гуманітарного права в національне законодавство, гуманізації національного і міжнародного права, гарантій принципів міжнародного гуманітарного права, механізмів притягнення до відповідальності за їх порушення.

Література

1. Войціховський А. Міжнародне право. Харків, 2020. 544 с.

2. Kaminska N., Shcherban I. Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects. Kyiv, 2023. 220 p.

3. Міжнародне публічне право : у 2 т. / [В.В. Мицик, М.В. Буроменський, О.В. Буткевич та ін.]; за ред. В.В. Мицика. Харків : Право, 2019. Т. 1 : Основи теорії. 2019. 416 с.

4. Словник іншомовних слів. URI: https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=14973&action=show

5. Філософський енциклопедичний словник. URI: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf

6. Конфліктологія. Словник / за заг. ред. Колба О.Г., Буймістера А.І. Київ, Переяслав-Хмельницький: Видавництво КСВ, 2012. 592 с.

7. Юридична енциклопедія: в 6 том. / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол) та ін. К.: «Українська Енциклопедія». Т. 5: П-С. 736 с.

8. Crawford J. Brownlie's Principles of Public International Law. Oxford University Press, 2019.

9. Nurullaiev I.S., M. Stadnyk, S. Chekhovych, H. Yermakova, V. Kolyukh,. The Factors of Constitutional Support for the

Rule of Law in the System of Public Authorities. *Wseas transactions on environment and development*. Vol. 18, 2022 Pp.182-190. DOI: 10.37394/232015.2022.18.20

10. Денисов В.Н Принципи міжнародного пра́ва. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов (співгол.) та ін.; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Т. 3. М—Я. Київ : Академ періодика, 2019. С. 622-624.

11. Sassòli M., A..Bouvier, A. Quintin. How Does Law Protect in War? / 3rd ed. Geneva : ICRC, 2011. Vol. I. P. 93. https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/publications/icrc-0739-part-i.pdf

12. Meron Th. The Humanization of International Law. Leiden; Boston : Martinus Nijhoff Publishers, 2006. P. XV. https://www.corteidh.or.cr/tablas/r32567.pdf

13. Міжнародне гуманітарне право / М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, А.О. Кориневич, В.М. Лисик, О.Р. Поєдинок, Н.В. Хендель; за ред. Т.Р. Короткого Київ-Одеса : Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016–2017. 145 с.

14. Ярмакі В. Х. Галузеві принципи міжнародного гуманітарного права. Південноукраїнський правничий часопис. 2017. № 1. С. 50–53.

15. Гарган С. Ю. Принципи міжнародного гуманітарного права та їх застосування в Україні. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/ bitstreams/eecd1938-0b61-4a1c-bfd8-79ea85e1a05e/content

16. Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114%D0%B0-03#Text; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text;Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

17. Андрєєв В.В. Принципи війни за міжнародним гуманітарним правом. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/110.pdf

18. Kolb R., Hyde R.. An Introduction to the International Law of Armed Conflicts. Oxford ; Portland Oregon : Hart Publishing, 2008. P. 43-50.

19. Гаазька конвенція про закони і звичаї війни на суходолі 1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

20. Базов В.П. Теорія та принципи міжнародного гуманітарного права : дис. докт. юрид. наук за спеціальністю 12.00.11 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 388 с.

21. Jean Pictet. URL: https://hls-dhs-dss.ch/fr/articles/046137/2010-02-09/

22. Громовчук М.В., Бєлов Д.М. Гуманізм як філософсько-правова категорія в умовах формування нової парадигми в праві. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №3. С. 301-310. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.54

23. Kaminska N. Activities of international organizations in the field of empowerment of women, gender equality. *The optimization of protection model for rights and freedoms of ukrainian person* : *collective monograph* / V. M. Bevzenko ect. Lv-Torun : SENSE, 2019. P. 159-178. https://doi.org/10.36059/978-966-397-117-9/159-178

24. Крусян А. Конституційне гуманітарне право: основи концептуальної парадигми. *ScienceRise: Juridical Science*, 2017. №2 (2), С. 31–36. https://doi.org/10.15587/2523-4153.2017.119065

References

1. Voitsikhovskyi A. (2020). Mizhnarodne pravo. Kharkiv, 544 s.

2. Kaminska N., Shcherban I. (2023). Implementation of the Rome Statute of the International Criminal Court: historical, theoretical and practical aspects. Kyiv. 220 p.

3. Mizhnarodne publichne pravo : u 2 t. (2019) / [V.V. Mytsyk, M.V. Buromenskyi, O.V. Butkevych ta in.]; za red. V.V. Mytsyka. Kharkiv : Pravo, 2019. T. 1 : Osnovy teorii. 416 s.

4. Slovnyk inshomovnykh sliv. URI: https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=14973&action=show

5. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. URI: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf

6. Konfliktolohiia. Slovnyk (2012). / za zah. red. Kolba O.H., Buimistera A.I. Kyiv, Pereiaslav-Khmelnytskyi, 592 s.

7. Iurydychna entsyklopediia: v 6 tom. / red. kol. Yu.S. Shemshuchenko (holova redkol) ta in. K.: «Ukr. Entsyklop.». T. 5: P-S. 736 s.

8. Crawford J. (2019) Brownlie's Principles of Public International Law. Oxford University Press.

9. Nurullaiev I.S., M. Stadnyk, S. Chekhovych, H. Yermakova, V. Kolyukh, (2022). The Factors of Constitutional Support for the Rule of Law in the System of Public Authorities. *Wseas transactions on environment and development*. Vol. 18. Pp.182-190. DOI: 10.37394/232015.2022.18.20

10. Denysov V.N (2019). Pryntsypy mizhnarodnoho práva. Entsyklopediia mizhnarodnoho prava : u 3 t. / redkol.: Yu.S. Shemshuchenko, V.N. Denysov (spivhol.) ta in.; Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy. T. 3. M—Ia. Kyiv : Akadem periodyka. S. 622-624.

11. Sassòli M., A..Bouvier, A. (2011). Quintin. How Does Law Protect in War? / 3rd ed. Geneva : ICRC. Vol. I. P. 93.

12. Meron Th. (2006). The Humanization of International Law. Leiden; Boston : Martinus Nijhoff Publishers. P. XV.

13. Mizhnarodne humanitarne pravo (2016–2017)/ M.M. Hnatovskyi, T.R. Korotkyi, A.O. Korynevych, V.M. Lysyk, O.R. Poiedynok, N.V. Khendel; za red. T.R. Korotkoho. Kyiv-Odesa : Ukrainska helsinska spilka z prav liudyny, Feniks, 145 s.

14. Iarmaki V. Kh. (2017). Haluzevi pryntsypy mizhnarodnoho humanitarnoho prava. Pivdennoukrainskyi pravnychyi chasopys. № 1. S. 50–53.

15. Harhan S. Yu. Pryntsypy mizhnarodnoho humanitarnoho prava ta yikh zastosuvannia v Ukraini. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eecd1938-0b61-4a1c-bfd8-79ea85e1a05e/content

16. Zhenevska konventsiia pro polipshennia doli poranenykh i khvorykh u diiuchykh armiiakh (1949). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114%D0%B0-03#Text; Zhenevska konventsiia pro polipshennia doli poranenykh, khvorykh ta osib, yaki zaznaly korabelnoi avarii, zi skladu zbroinykh syl na mori (1949). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text; Zhenevska konventsiia pro povodzhennia z viiskovopolonenymy (1949). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text;Женевська konventsiia pro zakhyst tsyvilnoho naselennia pid chas viiny (1949). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

17. Andrieiev V.V. Pryntsypy viiny za mizhnarodnym humanitarnym pravom. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/110.pdf

18. Kolb R., Hyde R.. (2008). An Introduction to the International Law of Armed Conflicts. Oxford ; Portland Oregon : Hart Publishing. P. 43-50.

19. Haazka konventsiia pro zakony i zvychai viiny na sukhodoli 1907 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

20. Bazov V.P. (2021). Teoriia ta pryntsypy mizhnarodnoho humanitarnoho prava : dys. dokt. yuryd. nauk za spetsialnistiu 12.00.11 / Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. Kyiv. 388 s.

21. Jean Pictet. URL: https://hls-dhs-dss.ch/fr/articles/046137/2010-02-09/

22. Hromovchuk M.V., Bielov D.M. (2022) Humanizm yak filosofsko-pravova katehoriia v umovakh formuvannia novoi paradyhmy v pravi. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo. №3. S. 301-310. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.54

23. Kaminska N. (2019) Activities of international organizations in the field of empowerment of women, gender equality. *The optimization of protection model for rights and freedoms of ukrainian person : collective monograph* / V. M. Bevzenko ect. Lv-Torun : SENSE. P. 159-178. https://doi.org/10.36059/978-966-397-117-9/159-178

24. Krusian A. (2017) Konstytutsiine humanitarne pravo: osnovy kontseptualnoi paradyhmy. ScienceRise: Juridical Science, 2017. №2 (2), S. 31–36

Boiko Vladyslav

PRINCIPLE OF HUMANITY IN INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

Any armed conflict, first of all, wars cause terrible losses and suffering, testify to inhumanity and to a certain extent to the depreciation of human life, the history of state formation or even general civilizational achievements. However, for the theory and practice of national and international law, and primarily for international humanitarian law, a comprehensive approach to the study and proper application of fundamental general and sectoral or special principles is important, including the principles of humanism, humanity, respect for the protection of human rights, democracy, etc. The full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine demonstrates significant problems in the application of the principle of humanity, along with other norms and principles of international law.

Therefore, the purpose of the article is a multifaceted coverage of the nature and essence of the principle of humanity, revealing its fundamental importance for international humanitarian law, as well as other related phenomena. The methodological basis of the study is determined by its purpose and subject, constitutes a set of methodological principles and approaches, methods, including techniques and methods of research, allowing to reveal the nature and essence, the specifics of understanding and interpretation of the principle of humanity under study in many ways. In particular, these are dialectical, comparative, historical, formal-legal, system-structural, synergistic methods, interpretation and forecasting, generalization, abstraction, legal semiotics, etc.

The scientific novelty lies in revealing the specifics of understanding, nature and essence of the principle of humanity, its key importance for international humanitarian law. Research results. Based on generalizations and analysis of doctrinal and regulatory sources, the substantive characteristics of the principle of humanity, its place and significance in the system of principles of international humanitarian law are highlighted. It is emphasized that not only within this field is its use widespread, but also has a much broader philosophical and legal, constitutional and legal, ideological and other potential. Practical significance. Focusing on the correlation of this principle with the principle of humanism in constitutional humanitarian law emphasizes some of their similarities and differences. In the context of the ongoing aggression of the Russian Federation against Ukraine, it is important to document the crimes committed, including those caused by violations of the principles of humanity and other norms and principles of international humanitarian law. Promising directions for further scientific research in this area are identified, in particular, regarding the implementation of the latter in national legislation, humanization of national and international law, guarantees of the principles of international humanitarian law, mechanisms for bringing to justice for their violations.

Keywords: principle of humanity, humanism, international humanitarian law, human rights, constitutional humanitarian law, principles of law, international law, bases.